

slikovite asociativne "izlete" v pripoved samo in v njene "zgodbe", "epizode" ali "prizore".

Če k temu dodatmo še serijo barvnih ilustracij Marije Lucije Stupica, v zadnjih knjigah stalne soavtorice pravljичnega ali pesniškega sveta izpod peresa Nika Grafenauerja, potem je pred nami nenavadna in "neserijska" knjiga sodobne pripovedi za mladostnike. Ilustracije s svojimi pastelnimi in nežnimi podobami še poudarja-

jo nerealni, literarni, imaginativni svet pripovedi o Majhnici, njenih prijateljih in dogodkih, zaradi katerih mora odrasti tako ona kot tudi njeni bralci.

Denis Poniž

PESMARICA PESNIŠKIH OBLIK

Boris A. Novak: *Oblike sveta* (Pesmarica pesniških oblik), Založba Mladika, Ljubljana 1991, 140 str.

Boris A. Novak je s svojim pesniškim delom že od vsega začetka presenečal svoje bralce. V središču njegovih slovstvenih prizadevanj je namreč **igra**, v kateri so konstruirane in kombinirane značilnosti pomenskih, zvočnih in estetskih razsežnosti slovenskega jezika. Na dnu Novakovega pesništva je resda izjemno pomemben motiv pesniškega ustvarjanja in ustvarjalca samega, vendar ga istočasno in vedno prekrije artistska strast, za katero imamo ustrezen pojem v eni od avtorjevih pesniških zbirk – **prebese-dovati, prebese-dovanje**. Novakova najnovejša zbirka, objavljena pod naslovom *Oblike sveta*, je izrazit zgled opisane ustvarjalne usmeritve.

Avtor to svojo knjigo označuje kot "pesmarico pesniških oblik" (v podnaslovu), obenem pa želi, da bi v njej videli "pesniško zbirko za mladino" (v Uvodu). Obe označbi sta kolikor toliko točni, vendar vsebine *Oblik sveta* ne moreta do kraja izčrpati. Avtorjeva knjiga je namreč izvorno zamišljena poetika v tradicionalnem pomenu besede (= zbirka pravil, na katera se pesnik, bolj ali manj zavestno, naslanja v sestavljanju svojih pesniških

besedil). Takšna poetika je izvedena iz norm, ki so jih raziskovalci ugotovili v delih najboljših pesnikov zahodnoevropske in deloma tudi svetovne lirске produkcije, na nekaterih mestih v obravnavani knjigi pa je pojem poetike že tudi sprejet v sodobnem smislu, se pravi, kot nekaj "osebnega", kar izvira samo iz ustvarjalca in nima nobene zveze s stalnostjo kontinuitete ali celo "večnostjo" klasičnih pravil ter obrazcev. *Oblike sveta* so zato po svoji notranji sestavi izrazito dvodelne. Prvi del je vedno **strokovne** narave; sestavljen je od kolikor je le mogoče natančnega opisa določene oblike. Ta opis se od podobnih priročniških opisov ali leksikonskih obdelav razločuje po esejističnem prijemu, s katerim je suhoparnost dejstev in podatkov razbremenjena, a dostopnost povedanega povečana za večje število bralcev. Drugi del je pesmarica opisanih oblik. Ta pesmarica ni nastala tako, kakor je bilo doslej običajno; avtor namreč za določeno obliko ne išče ustrezen zgled v svetovni književnosti, temveč ga piše sam. Prvi (strokovni) del knjige je torej parafraza današnje vednosti o, recimo za zgled, strukturi sonetne oblike; v tej parafrazi se skriva poglobljen študij, ki je praviloma prišel do bistva pojava, o katerem gre beseda. Rezultat imenovane poglobljenosti je izredno lahkoten refera-

tivni diskurz, ki na preprost, enostaven in prijeten način vedno žebljico zadene v glavico. Kljub temu je resnično ustvarjalni napor šele v drugem (pesniškem) delu knjige. Avtor namreč za zgled svojim strokovnim opisom oblikuje nekaj deset pesniških besedil, ki naj praktično pokažejo, kako se teoretična osnova preobraža v pesniško uresničitev. Če vemo, da je slovenska pesniška tradicija v svojem dosedanjem razvoju preizkusila in stabilizirala le določen procent takih oblik, je avtorjevo nalogo mogoče označiti kot napor prve težavnostne stopnje. Na Slovenskem danes najbrž ni več tako težko oponašati alpsko poskočnico ali napraviti sonet, ob tem pa obstaja vrsta oblik, ki doslej niso bile aktualizirane in uveljavljene, zato se avtor pojavlja kot njihov začetnik in utemeljitelj. Vloga iniciatorja je v takih zgledih posebej označena; frekvenca teh zgledov pa razodeva, kjer vse je bilo treba "vskočiti" in biti prvi.

Boris A. Novak pesniške oblike, kakor pravi v Uvodu, doživlja kot "oblike sveta". Utemeljitev za to misel nahaja v naslednjem: "Sleherma pesniška oblika s svojimi pravili – ritmom, razvrstitvijo rim, verzov in kitic – ustvarja svojevrstno in edinstveno glasbeno kompozicijo, ki vzbuja posebno čustveno razpoloženje in upesnjuje svet na sebi lasten način, ki je z drugimi oblikami izražanja neposnemljiv in neizrekljiv." Temu je treba dodati še avtorjevo izpoved, v kateri ugotavlja, da je "pri raziskovanju pesniških oblik in spopadanju z njihovimi težavnimi zakonitostmi intenzivno doživel, kako je **pesem najmlajša hči plesa in glasbe.**" V omenjenih načelih so tri izredno pomembna spoznanja, in sicer:

a) pesništvo je ubesedovanje sveta na način, ki ga nima nobena druga možnost;

b) pesem je evfonijski sestav, ki je v funkciji afektivnih razsežnosti vsebine, in

c) pesništvo je strnitev plesne in glasbene umetnosti.

Navedena načela razkrivajo pravzaprav popolnoma moderno pojmovanje uporabne poetike. Pojem uporabnosti je važen, ker avtor *Oblik sveta* govori tudi o "didaktični razsežnosti" svoje knjige; z njo želi zapolniti "vrzel v naši literarni vedi in izobraževalnem sistemu". Pri Slovincih podoben učbenik ali priročnik manjka, različna dela s tega področja pa lahko zadovolje edino ozek strokovni interes. "Priročniki pesniških oblik in razprave o verzifikaciji ter zgodovini metrike in poetike so ponavadi silno suhoparna znanstvena dela, za katera niti sami pesniki ne kažejo dosti zanimanja. Dolgočasna literano-teoretska razprava bi mladostnike le utrdila v predsodku, da so stroge pesniške oblike nekaj starinskega, zastarelega in preseženega. Moj namen z *Oblikami sveta* pa je nazorno pokazati, da so pesniške oblike sad ustvarjalne igre."

Pojem ustvarjalne igre pa je pojem, ki je istoveten pojmu artistične volje, za katero je bilo uvodoma ugotovljeno, da spada med pglavitna dejstva Novakovega pesništva sploh. Avtor je imel z zbirko "precej dela, še več pa ustvarjalne radosti"; tej izjavi je mogoče verjeti, vendarle pa jo je treba malce spremeniti in prenesti njen poudarek na ustvarjalno radost. Kljub temu, da je v osnovi knjige "pedagoški namen", vendarle rezultat ni prvenstveno učbenik ali priročnik. To mu onemogoča dvojje, in sicer:

a) v strokovnem delu esejistična mesta in

b) v ustvarjalnem delu izpovedna relevantca, s katero je eksemplarnost besedila stopila v ozadje.

Zgledov za to ni težko najti! Opis akrostiha, ki je sicer tehnično ustrezen in obsega pol strani, ima vsaj za polovico besedila takih mest:

a) Pesniki so se od nekdaj radi igrali z besedami in se radi zaljubljali. Ker pa so bili revni kot cerkvene miši (revni so še danes!), izvoljenke njihovih plamenečih src pa so bile lepe dame iz bogatih in plemenitih rodbin, jim pač ni bilo dovoljeno,

da bi svojo ljubezen izpovedali javno.

b) Ljudje ponavadi mislijo, da je akrostihe težko pisati. Vendar temu ni tako: treba je le biti dovolj zaljubljen v deklince in v besede – in akrostih bo zlahka nastal!

c) Ime svoje ljubezni napiši navpično namesto vodoravno! Nato se spomni zaljubljenih besed, ki se začenjajo s temi črkami. Na koncu pa vsako besedo podaljšaj v nežno zvoneč verz!

Takšna mesta so lahko duhovita, za knjigo pa, ki želi biti pedagoška in didaktična, vendarle niso ustrezna; kolokvijalnost, ki si želi hitre popularnosti, moti sicer visoko raven, ki vlada v opisu pesniških oblik. Enako opombo zahteva tudi sam pojem pesniške oblike. Nedvomno sta pesniški obliki gazela ali glosa, vprašanje pa je, če pod ta naslov spadata balada ali uspavanka, in še večji problem je, na primer, s pojmi, kakor so aliteracija, metafora, pesem v prozi, prosti verz, rima, ritem, metrum in podobno. *Oblike sveta* torej ne obravnavajo samo tistega, kar v književni znanosti pojmujemo pod pesniško obliko; v tej knjigi se pojavljajo tudi vprašanja verzifikacije in genologije (znanosti o književnih vrstah), kar tudi po tej strani potrjuje že izrečeno spoznanje, da gre v knjigi praviloma za tradicionalno pojmovano poetiko (v obliki, kakršna je bila še do nedavno dodatek slovnici).

Opisana omejitev je važna iz še enega razloga. Avtor izreka namreč svojo žalost,

ker v knjigo ni mogel "vključiti mnogih pomembnih in privlačnih oblik". Tega ni storil, ker meni, da za mlade ni poezija z metaforično težjim jezikom in zahtevnim sporočilom. Ob tem objektivnem razlogu navaja še subjektiven razlog, ki je njegov lastni; obvladanje pesniških oblik "zahteva svoj čas in energijo". Avtorju se vse oblike še niso do kraja izkristalizirale, niso dozorele do stopnje, ko bi bilo mogoče "naravno peti". En del takšnih oblik je vključen v zbirko *Stihija*, le-ta naj bi bila komplementarna *Oblikam sveta*, njen konzument pa naj bi bil predvsem odrasel človek. Drugi del še ne predstavljenih oblik spada pod avtorjevo upanje, da bo obravnavano knjigo v prihodnosti treba "dopolniti, razširiti in po potrebi popraviti", kar pomeni, aktualizirati mnoge oblike, ki so "zaenkrat ostale zaklenjene v predalu moje miznice in srca".

Oblike sveta so torej zanimiva, presenetljiva in inovativna knjiga, v kateri avtor nastopa kot virtuoz, ki je z veliko tehnično spretnostjo in ustvarjalno energijo preigral in preinterpretiral večji del evropske (pa tudi svetovne) pesniške dediščine. Zato je to delo pomembno predvsem v avtorjevem osebnem razvoju, ob tem pa utegne imeti tudi določen vpliv na raven znanja iz poetike na Slovenskem.

Jože Pogačnik